

proposals concerning the scientific and methodical support of the physical education of preschoolers of preventive trend. The key ones are: activation of promulgation of physical education among parents and teaching staff; creation of research groups on the development and testing of new technologies (methods) for the use of physical education classes by preschoolers to achieve a preventive effect; raising the prestige of the profession of educator, specialist in physical education; encouraging them to make high-quality and successful professional activity; improvement of the organizational and content basis of their postgraduate education. Realization of proposals in practical activity will promote a positive result in solving problems of children development in the pre-school period.

Key words: children, pre-school period, physical education, modernization.

Отримано: 23.04.18

УДК 373.2.016 : 796.012.4

Л. Л. Галаманжук

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПРЕВЕНТИВНОГО ЗМІСТУ ДЛЯ КОРЕКЦІЇ ФІЗИ- ЧНОГО СТАНУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Визначали умови реалізації занять з фізичної культури превентивного змісту, врахування яких підвищить ефективність корекції фізичного стану дошкільників під час реалізації цього педагогічного процесу. Було обгрунтовано такі педагогічні умови: методичний супровід превенції відмінного від необхідного фізичного стану дошкільників у процесі фізичної активності; спрямованість змісту такої активності, реалізованої в різних формах, на корекцію фізичного стану, враховуючи встановлені чинники розвитку його компонентів; взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у створенні дитині превентивного освітнього середовища.

Ключові слова: діти, дошкільний період, фізична культура, превенція, фізичний стан.

Вступ. Ідея нового педагогічного мислення, що на сучасному етапі модернізації системи освіти посідає одне з провідних місць, полягає в зближенні завдань суспільного та індивідуального розвитку, визнанні особистості людини як мети, рушійної сили суспільного прогресу й уособлення сукупності відносин [1; 15; 16]. Зазначене повністю стосується також і фізичної культури, фізичного виховання різних груп населення [11; 13; 18]. У зв'язку з останнім одним із перспективних і таких, що активно розвивається, є науковий напрям, пов'язаний з превенцією наявних сьогодні негативних змін у здоров'ї, показниках психологічного стану дітей у дошкільний період та під час навчання у закладі загальної середньої освіти [5-7; 12-14; 17; 20; 24; 25].

Водночас, дотепер недостатньо розробленими [18; 28; 29] залишаються педагогічні умови реалізації інноваційних технологій і методик, що спрямовані

на превенцію негативних тенденцій у розвитку дитини в дошкільний період за допомогою фізичної активності, що враховує відповідні зазначеному сучасні ідеї та положення.

Необхідність виокремлення таких умов зумовлена тим, що їх використання (у випадку наявності) суттєво підвищує ймовірність досягнення запланованого результату під час реалізації інноваційних технологій і методик, для яких запропоновані педагогічні умови [2; 8; 10; 17; 19; 22]. Зазвичай останні є обов'язковим і важливим компонентом педагогічної технології. Крім цього, важливим є врахування інформації, пов'язаної з проектуванням педагогічних технологій, що реалізуються на заняттях із фізичної культури [1; 8-10]. Усе вищезазначене засвідчує необхідність проведення досліджень у визначеному напрямі.

Роботу виконано згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи на 2015-2019 рр. проблемної лабораторії «Профілактично-оздоровчі технології фізичного виховання та реабілітації» Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за темою «Програмування профілактично-оздоровчих і розвивальних технологій фізичної культури для дітей та студентської молоді».

Матеріал і методи дослідження. Дослідження спрямували на визначення умов реалізації занять з фізичної культури превентивного змісту, врахування яких підвищить ефективність у корекції фізичного стану дітей в дошкільний період. Досягнення цієї мети забезпечували використанням комплексу адекватних методів дослідження, зокрема таких загальнонаукових: аналізу, узагальнення, систематизації, теоретичного моделювання. Організація дослідження не відрізнялася від рекомендованої спеціальною літературою [21, с. 53-56; 68-73]. Основною джерельною базою дослідження була спроектована раніше модель превентивного розвитку рухової активності дітей дошкільного віку на заняттях з фізичної культури [2], дані проведених констатувального і формувального експериментів [3; 4; 6; 23] та розроблена методика з реалізації означеної моделі у практичній діяльності [5; 25].

Результати дослідження. Проаналізувавши інформацію літературних джерел визначили, що педагогічну умову необхідно розглядати, по-перше, як обставину, від якої залежить певні явище або процес, що утворює середовище, в якому явище (процес) виникає, функціонує і розвивається. По-друге, професори С. У. Гончаренко (2011) та Т. Є. Федорченко (2013) розглядають означену умову в аспекті ефективності педагогічної діяльності, а саме як об'єктивні та суб'єктивні передумови, реалізація яких дозволяє досягти поставленої мети раціональним застосуванням засобів і сил.

Ураховуючи одержану інформацію, виокремили такі педагогічні умови: методичний супровід превенції відмінного від необхідного фізичного стану дітей дошкільного віку у процесі фізичної активності; спрямованість змісту останньої, що реалізується в різних формах, на корекцію фізичного стану, враховуючи встановлені чинники розвитку його компонентів; взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї в організації для дитини превентивного освітнього середовища.

Конкретизуючи першу педагогічну умову відзначаємо, що вона орієнтує на досягнення засобами і методами фізичної культури превентивного ефекту під реалізації різних форм занять. При цьому, основними між останніх є заняття з фізичної культури та інтегративні заняття, додатковими – ранкова гімнастика, гімнастика пробудження після сну в закладі дошкільної освіти, прогулянки першої і другої половини дня, рухливі хвилинки, рухливі паузи, самостійна фізична активність і масові оздоровчі заходи, зокрема дитячий туризм, дні здоров'я, спортивно-ігрові свята [5; 7].

Основним завданням, вирішенню якого сприяє реалізація додаткових форм занять, є забезпечення максимально можливого розвитку кожного компонента фізичного стану дітей. Передусім, це стосується функціональних можливостей таких систем організму, як м'язової, нервової, серцево-судинної, дихальної, а також фізичних якостей, умінь в основних рухах, інтелектуальної сфери дітей. При цьому, під час розвитку функціональних можливостей потрібно враховувати сенситивний період у становленні аеробного механізму енергозабезпечення [28; 31]. Під час розвитку фізичних якостей акцент роблять на координації і гнучкості [6; 9; 17; 22], під час розвитку інтелектуальних здібностей – передусім на збагаченні словникового запасу дітей, пов'язаного з фізичною культурою [19; 20; 24].

Важливим також є упередження низької опірності організму до несприятливих внутрішніх і зовнішніх чинників; відхилень у формуванні правильної постави і виникненні плоскостопості; появи психічної і фізичної перевтоми; недотримання щодня гігієнічних вимог [12; 17; 18].

Спрямованість змісту останньої, що реалізується, в різних формах, на корекцію фізичного стану, враховуючи встановлені чинники розвитку його компонентів, була іншою педагогічною умовою та передбачала комплекс дій. Так, реалізацією цієї умови орієнтують інструктора з фізичної культури, вихователів і батьків на врахування у дітей спрямованості рухової асиметрії рук. Водночас, їх скеровують на використання «симетричного» способу навчання дітей основних рухів та дій. Цей спосіб на етапі розучування передбачає вправлення дитини у руховій дії, яку вона вивчає, в такій послідовності: спочатку непровідною рукою (ногою, напрямі), потім провідною рукою (ногою, напрямі). На наступному етапі, що передбачає вдосконалення техніки виконання рухової дії на фоні сформованого вміння, обов'язково багаторазово вправляються як провідною, так і непровідною, руками (ногами, напрямом). Цей спосіб використовують в усіх формах фізичної активності.

Провідним чинником, що визначає розвиток функціональних можливостей та фізичних якостей дітей, є врахування сенситивних періодів. У першому випадку це стосується розвитку аеробного механізму енергозабезпечення, а врахування сенситивного періоду сприяє визначенню генеральної лінії у виборі й подальшому використанні величин фізичних навантажень, що є оптимальними в аспекті їх адекватності поставленій меті.

Зазначене зумовлено тим, що сенситивність в розвитку певного механізму (системи, функції) та кожної фізичної якості одночасно засвідчує меншу сприйнятливості або навіть погіршення в розвитку іншого [29; 31]. За даними таких авторів у дошкільний період відбувається інтенсивний розвиток аеробного механізму енергозабезпечення за відсутності такої зміни в анаеробному механізмі. Саме тому фізична активність дітей дошкільного віку в будь-якій формі повинна реалізовуватися з параметрами навантаження, що буде забезпечувати функціонування організму в аеробному режимі.

Що стосується чинника, пов'язаного з впливом на інтелектуальну сферу дітей, то в аспекті формування знань і збагачення словникового запасу з фізичної культури, важливо враховувати неоднаковий психічний розвиток дітей із різною спрямованістю рухової асиметрії рук. Так, діти з лівою спрямованістю асиметрії відзначаються кращим сприйняттям завдань зі словесним, аніж зорово-просторовим змістом (основа навчання); недостатньо стійкою увагою (неспроможність тривалий час концентрувати увагу на одному об'єкті) та швидким орієнтуванням у ситуації; уповільненим осмисленням взаємовідношень між частинами цілісного зображення в зв'язку з аналітичним способом пізнання (акцент уваги на деталях); потребою у перерві при переході від одного виду діяльності до іншого. У дітей з правою спрямованістю рухової асиметрії зазначені характеристики є протилежними [3; 5; 25].

Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї в організації превентивного освітнього середовища для дітей, що є іншою виокремленою нами педагогічною умовою, передбачає комплекс дій. Спрямовані вони на систематичне спілкування цих суб'єктів для забезпечення спільної діяльності зі створення дітям удома та в закладі освітнього середовища. Передбачає останнє використання фізичних вправ, що разом з організацією і змістом забезпечують досягнення превентивного ефекту. При цьому, сім'я та вихователі – партнери і рівноправні учасники процесу, що істотно збільшує ймовірність високого позитивного результату.

Дискусія. Наявність адекватних педагогічних умов та їх реалізація у практичній діяльності значно збільшує ймовірність досягнення запланованого результату [2; 8; 10; 17; 19; 22]. Це зумовлено тим, що педагогічні умови є обов'язковим і важливим компонентом педагогічних технологій.

Виокремлені нашим дослідженням педагогічні умови є однією зі складових спроектованої моделі превентивного розвитку рухової активності дітей дошкільного віку під час фізичної культури [2; 3]. Зазначена позиція узгоджується зі сформульованою іншими дослідниками, зокрема про необхідність урахування інформації про проектування педагогічних технологій, у тому числі з розвитку дітей в дошкільний період та зі змістом, основу якого становить фізична активність у різних формах [1; 8; 18].

Що стосується виокремлених педагогічних умов, то тут відзначаємо таке. Одна з них, а саме щодо методичного супроводу превенції відмінного від необхідного фізичного стану дітей дошкільного віку у процесі фізичної

активності, пов'язана із застосуванням адекватного способу реалізації певної методики (технології) у практичній діяльності [9; 29]. Це зумовлено тим, що наслідок зазначеного – суттєве зменшення експромтів педагогів при використанні пропонованої методики (технології), а значить суттєво вища ймовірність досягти очікуваного результату [10; 11; 19].

Обрана позиція повністю узгоджується з рекомендаціями означених авторів, адже зазначене є одним із провідних і перспективних шляхів наукового супроводу реалізації національної стратегії з оздоровчої фізичної активності [11], у тому числі превентивної спрямованості [5] і, зокрема за допомогою засобів і методів фізичної культури [26; 27; 30], у тому числі в дітей дошкільного віку [3; 4; 14].

Спрямованість змісту фізичної активності на корекцію фізичного стану дітей дошкільного віку з урахуванням встановлених чинників розвитку його компонентів, як інша виокремлена педагогічна умова, пов'язана з вирішенням надзвичайно актуального завдання дошкільної освіти. Узгодження такої умови з позицією інших дослідників не викликає сумніву, адже загальновідомими є дані про незадовільний стан здоров'я, фізичні працездатність і підготовленість, а також розвиток інших компонентів фізичного стану, рухової активності дітей дошкільного віку [1; 15-17]. Щодо взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї в організації дитині превентивного освітнього середовища, то тут основним є взаємодія інструктора фізичної культури з вихователями для якомога більш повної спільної діяльності закладу дошкільної освіти та батьків у забезпеченні останніми спільної з дитиною фізичної активності у вільний час. На важливості створення освітнього середовища, що відображає визначену спрямованість і відтак набуває ознак більш конкретного середовища (у нашому випадку – превентивного) наголошує багато дослідників [1; 9; 10; 16; 17]. Розглядають освітнє середовище як систему впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, що містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні.

Висновки: 1. На сучасному етапі недостатньо розроблено педагогічні умови реалізації інноваційних методик (технологій), спрямованих на превенцію негативних тенденцій у розвитку дитини в дошкільний період, основу яких становить фізична активність та сучасні ідеї і положення індивідуалізації. Необхідність таких умов зумовлена одним із провідних місць, яке вони посідають у сучасних педагогічних методиках і технологіях. 2. Педагогічними умовами реалізації занять з фізичної культури превентивного змісту, що спрямовані на корекцію фізичного стану дітей у дошкільний період, є методичний супровід превенції відмінного від необхідного фізичного стану таких дітей у процесі фізичної активності; спрямованість змісту останньої, що реалізується в різних формах, на корекцію фізичного стану, враховуючи встановлені чинники розвитку його компонентів; взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї в організації для дитини превентивного освітнього середовища.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у практичній реалізації визначених педагогічних умов, як компонента моделі розвитку рухової активності дітей в дошкільний період, для встановлення їх ефективності у вирішенні поставлених завдань.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання. Київ, 1998. 203 с.
2. Галаманжук Л. Л. Структурно-функціональна модель системи превентивного розвитку рухової активності дітей дошкільного віку у процесі занять з фізичної культури. Наукові записки РДГУ. 2015. Вип. 11(54). С. 145-151.
3. Галаманжук Л. Л. Ефективність методичної системи превентивного розвитку рухової активності у поліпшенні фізичних якостей дітей упродовж шостого року. Педагогика, психологія і медико-біологіческие проблемы физ. воспитания и спорта. 2015. № 6. С. 3-9.
4. Галаманжук Л. Л. Ефективність експериментальної системи в оволодінні дітьми основними рухами на мануальну вправність. Педагогика, психологія і медико-біологіческие проблемы физ. воспитания и спорта. 2015. № 7. С. 3-9.
5. Галаманжук Л. Л. Превентивний розвиток рухової активності дітей дошкільного віку: монографія. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2015. 500 с.
6. Галаманжук Л. Л., Балацька Л. В., Єдинак Г. А. Організація і методика фізичної активності дітей дошкільного віку з формування рухового потенціалу: навч. посібник. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2014. 244 с.
7. Герасимчук А. Ю., Галаманжук Л. Л., Єдинак Г. А. Програмування занять фізичними вправами превентивної спрямованості для 6-річних дітей: навч. посібник. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2014. 204 с.
8. Гонтаровська Н. Освітнє середовище як фактор особистості дитини: монографія. Київ: Дніпро-VAL, 2010. 623 с.
9. Давиденко О. В., Семененко В. П., Фандікова Л. О. Основи програмування фізкультурно-оздоровчих занять з дитячим контингентом. Тернопіль: Астон, 2003. 144 с.
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 2-ге вид., доповн. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.
11. Дутчак М. Перспективні напрями наукового супроводження реалізації національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Вісник Прикарпатського ун-ту. Серія: Фізична культура, 2017. Випуск 27-28. С. 89-93.
12. Єдинак Г. А. Сравнительная характеристика некоторых факторов, определяющих управление двигательной активностью детей 7–17 лет с

- церебральним паралічом і без порушень розвитку. Фізическое воспитание студентов творческих специальностей. 2007. № 1. С. 131-144.
13. Єдинак Г. Залежність адаптації до навчальної діяльності від зміни показників фізичного стану і розумової працездатності у 6-річних першокласників. Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. 2017. Випуск 25-26. – С. 108-113.
  14. Єдинак Г. А., Галаманжук Л. Л. Стан розвитку функціональних можливостей і фізичних якостей у дітей дошкільного віку на сучасному етапі. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)». 2017. Випуск 5К (86)17. С. 117–121.
  15. Концепція державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року. Дошкільне виховання. 2010. № 9. С. 3-4.
  16. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ: Педагогічна думка, 2008. 424 с.
  17. Носко М. О. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні: монографія. Київ: СПД Чалчинська Н. В., 2014. 340 с.
  18. Носко М. О., Браташ С. В. Педагогічні основи застосування здоров'язбережувальних технологій у навчальному процесі на уроках фізичної культури в загальноосвітніх школах. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2016. Випуск 1(21). С. 116-119.
  19. Оржеховська В. М., Пилипенко О. І. Превентивна педагогіка: навч. посібник. Черкаси: Відлуння, 2007. 284 с.
  20. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2010. 432 с.
  21. Шиян Б. М., Єдинак Г. А., Петришин Ю. В. Наукові дослідження у фізичному вихованні та спорті: навч. посібник. 2-е вид., стереот. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2013. 280 с.
  22. Di Tore, P. A., Schiavo, R., D'isanto, T. (2016). Physical education, motor control and motor learning: theoretical paradigms and teaching practices from kindergarten to high school. *Journal of Physical Education and Sport*, 16(4), 1293-1297. doi: 10.7752/jpes.2016.04205
  23. Galamandjuk L. (2014). Peculiarities of physical abilities and development of physical features of boys with different orientation of manual motor asymmetry within 4-6 years of life. *Journal of Health Sciences*, Vol. 4(9). 89-100.
  24. Hardman, K. (2011). *Contemporari issues in phisical education*. Mayer & Mayer Verlag.
  25. Iedynak G., Galamandjuk L., Dutchak M., Balatska L., Herasymchuk A. , Mazur V. (2017). Effectiveness of different options for teaching children basic movements due to certain handedness. *Journal of Physical Education and Sport*, Vol. 17(2). 582-589. doi: 10.7752/jpes.2017.02088
  26. Iedynak G., Galamandjuk L., Ivashchenko V., Stasjuk I., Prozar M., Mazur V., Sliusarchuk V. (2017). Psychosocial aspects of improving physical activity of

- children with chronic diseases. *Journal of Physical Education and Sport*, Vol. 17(3). 1186-1891. doi: 10.7752/jpes.2017.03183
27. Iedynak G., Galamandjuk L., Kyselytsia O., Balatska L., Nakonechnyi I., Mazur V. (2017). Physiological characteristics of pubertal schoolchildren with chronic diseases. *Journal of Physical Education and Sport*, Vol. 17(4). 2462-2466. doi: 10.7752/jpes.2017.04275
28. Kirk, D., MacDonald, D., Suliva, M. O. (2013). *The handbook of physical education*. Universidad de Granada: SAGE knowledge.
29. McKenzie, J. F., Neiger, B., Thackeray, L. R. (2009). *Planning, implementing, and evaluating health promotion programs: a primer*. Conference University of San Francisco; San Francisco, September 14-18. San Francisco: Pearson Benjamin Cummings.
30. Pangrazi, R. P. (2007). *Dynamic physical education curriculum guide: lesson plans for implementation*. 15-th ed. San Francisco: Pearson Benjamin Cummings.
31. Wuest, D. A., Bucher, Ch. A. (2005). *Foundations of physical education and sport*. Mosby: Year Book Inc.

We determined the conditions for the implementation of physical education classes of preventive content, accounting of which will increase the effectiveness of correction of preschoolers' physical condition during the implementation of this pedagogical process. We determined that the conditions are decisive in the implementation of a particular process. Pedagogical conditions are considered as objective and subjective preconditions, the realization of which allows achieving the goal of rational use of means and forces. The latter is provided by a significant reduction of teachers' extemporizations with the use of a certain method (technology), which means it is significantly more likely to achieve the intended result. In accordance with the abovementioned, we singled out the pedagogical conditions for the realization of physical education classes of preventive content for the correction of preschoolers' physical condition. Such conditions included: methodical maintenance of prevention of different from the necessary physical condition of preschoolers in the process of physical activity; the direction of the content of such activity, performed in diverse forms, on the correction of physical condition, taking into account the established factors of the development of its components; interaction of the preschool education institution and the family in the creation of a child's preventive educational environment. Implementation of the isolated conditions in a practical activity will promote increase of efficiency in a decision of tasks of children development in a preschool period.

Key words: children, preschool period, physical education, prevention, physical condition.

Отримано: 30.04.2018